

Słowo wstępne

Przewodnim tematem niniejszego, czwartego już, numeru „Studia Poetica” jest problematyka biografii i biografizacji w literaturze i kulturze. Podjęcie tego tematu wydaje się szczególnie istotne zarówno ze względu na niesłabnące zainteresowanie biografią wśród profesjonalistów (badacze akademickich, dziennikarzy etc.) – tych piszących i czytających biografie (a także piszących o biografiiach) niejako zawodowo, jak i ze względu na popularność biografii wśród amatorów sięgających po „napisane życia” dla rozrywki, ze względu na ich lekturową atrakcyjność, z ciekawości. Niewątpliwie do namysłu nad wspomnianą problematyką skłaniają także przeobrażenia samej twórczości biograficznej na przestrzeni dziejów, którą coraz trudniej ująć w ramy jednolitego „paradygmatu biograficznego” i która nieustannie przysparza nowych metodologicznych wyzwań. Jak zatem pisać o czymś życiu dziś? Czy zadomowiona w polskiej biografistyce repartycja na biografie literackie i naukowe po „zwrocie narratywistycznym”, w erze „gatunków zmąconych” ma jeszcze rację bytu? Czy teoria biografii nadaża za praktyką? To tylko niektóre spośród wielu pytań badawczych, które przewijają się w prezentowanych rozprawach.

W dziale „Repetycje” tradycyjnie już przypominamy opracowania naukowe pracowników Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Tym razem jest to artykuł profesora Stanisława Burkota, w którym przedmiotem historycznoliterackiego śledztwa są, obrosłe romantyczną legendą, tajemnicze losy i samobójcza śmierć „polskiego Wertera”, Ludwika Spitznagla.

Dział „Kontynuacje i rewizje”, w którym pomieszczone są niepublikowane wcześniej studia, otwiera instruktywne wprowadzenie do teoretycznej problematyki biografii autorstwa Anity Całek. Autorka zajmuje się przede wszystkim zagadnieniem biografii jako reprezentacji, paradoksalną naturą biografii, uwikłanej w nieustanne napięcie między odtwarzaniem a stwarzaniem, *mimesis* i *poiesis*, faktualnością i fikcjonalnością – wątek ten zresztą, co nieuniknione, powracać będzie często (czasem w tle) w pozostałych pracach.

Układ kolejnych artykułów oddaje zasadniczo chronologiczne następstwo analizowanego w nich materiału tekstowego. W dużej mierze szkice te mają charakter „studium przypadku”, będącego jednak zwykle punktem wyjścia do refleksji problematyzującej i ponadjednostkowej. Obiektem rozważań są więc epizody z biografii zapomnianej XIX-wiecznej pisarki Elżbiety Bośniackiej ukazane na tle życia

kulturalnego Polaków we Włoszech, które zostały zrekonstruowane na podstawie zachowanych dokumentów epistolograficznych (Iwona Gosik-Kapelińska). Również na badaniach źródeł epistolograficznych oparty jest artykuł poświęcony rzeczywistej, jak i literacko wykreowanej („wymyślonej”) przez Henryka Sienkiewicza Jadwidze Janczewskiej (Barbara Szargot). Sienkiewiczowi poświęcona jest także kolejna rozprawa, której autorka (Aleksandra Chomiuk), wykorzystując funkcjonującą w anglosaskich badaniach biograficznych kategorię biomitografii, charakteryzuje wnikliwie specyfikę powstałych niedługo po śmierci autora *Ogniem i mieczem* opracowań, referujących i jednocześnie mityzujących jego sylwetkę twórczą i osobową. Swego rodzaju narracje tanatograficzne czy też nekrograficzne poświęcone śmierci Brunona Schulza (śmierci zmediatyzowanej i zinterpretowanej, a nawet „używanej”) w tekstach m.in. J. Ficowskiego, A. Sandauera, J. Rudnickiego i W. Budzyńskiego) są przedmiotem namysłu w kolejnym artykule, otwierającym szerszą perspektywę biografii XX-wiecznych (Marcin Romanowski). Interpretacja wiersza *Ten to też* Tadeusza Różewicza eksponuje z kolei sposób, w jaki zmyślony epizod z życia Adama Mickiewicza staje się przedmiotem dialogu autora *Szarej strefy* z romantycznym mitem poety, prowadzącym ostatecznie do przekształcenia anegdoty biograficznej w poetycką wypowiedź autobiograficzną (Anna Spólna). Autorkę kolejnego artykułu (Magdalenę Kuczek) zajmują natomiast sposoby artykulacji doświadczeń II wojny światowej w piśmiennictwie wspomnieniowym (przykładami są pamiętniki Mariana Jędy i Wiesława Widlocha) oraz metody badania takich przekazów (reprezentowane zarówno przez podejścia literaturoznawcze, jak i wypracowane przez historyków). Problematyka eseizacji biografii omówiona na przykładzie twórczości Stefana Szymburskiej i Ryszarda Przybylskiego pozwala autorowi następnej rozprawy (Arturowi Hellichowi) na wypracowanie alternatywnej wobec narracyjnego wzorca biografii perspektywy „quasi-autobiografii hermeneutycznej”, zaś zagadnienie „biografii pokoleniowej” znajduje ciekawe opracowanie na przykładzie prozy tzw. „pokolenia Tekstyliów” w szkicu kolejnym (Grzegorz Wójcik). Strategie topo-biograficzne (konstituowania/odzyskiwania tożsamości poprzez pamięć miejsc) omówione zostają z kolei na przykładzie najnowszej prozy polskiej, powstałych w XXI wieku utworów Piotra Pazińskiego (Agnieszka Czyżak).

W zamykającym część studiów artykule Izabelli Adamczewskiej punkt ciężkości przeniesiony jest znów, podobnie jak w przypadku pierwszego tekstu w tym dziale, na aspekt teoretyczny (genologiczny) – na podstawie wnikliwych analiz książek biograficznych Angeliki Kuźniak autorce studium udaje się wypracować ważną dla współczesnej systematyki genologicznej biografii i dla teorii reportażu kategorię „biografii reporterskiej”.

Skrótowno scharakteryzowane wcześniej rozważania dopełnia publikowany w dziale „Debiuty” artykuł poświęcony *Dziennikowi podróży do Tatrów* Seweryna Goszczyńskiego (Joanna Stożek) oraz powiązane z przewodnią tematyką numeru recenzje i sprawozdania składające się na dział „Parateksty i komentarze”.

Warto podkreślić, że oprócz szczegółowych analiz wybranych tekstów literackich, mają te artykuły (choć w różnej mierze) i wartość ogólniejszą, teoriopoznawczą, dzięki próbie umiejętnego wprowadzenia do refleksji nad konkretnymi przypadkami kategorii opisowych znanych już w literaturoznawstwie zachodnim, bądź też wypracowania nowych, bardziej szczegółowych narzędzi deskrypcji koniecznych dla uchwycenia złożoności zjawisk literackich i kulturowych wymykających się uprzednio zadowalającej charakterystyce (m.in. biomitografia, bio-topografia, biografia reporterska, eseizacja biografii). W tej inwencji i otwartości metodologicznej, poszerzającej naszą wiedzę o tym, czym dziś jest biografia i jak o niej pisać, można, jak sądzę, upatrywać dodatkową wartość prezentowanych czytelnikom rozpraw.

Jakub Knap